

İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSLERİNDE UYGULANAN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE ÖLÇME – DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNİN ARAŞTIRILMASI¹

Ahmet ŞİRİNKAN² Sertaç ERCİŞ²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim beden eğitimi ve spor öğretim programındaki öğretim yöntemleri ve ölçme-değerlendirme kriterlerinin araştırılmasıdır. Araştırmamıza Türkiye'nin 7 bölgesindeki 16 ilde görev yapan 284 beden eğitimi ve spor öğretmeni katılmıştır. Deneklere anket uygulanmış ve bulgular SPSS 10.0 programında analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, beden eğitimi ve spor öğretim yöntemi olarak komut yöntemi, alıştırma yöntemi, eşli çalışma yöntemi ve kendini değerlendirme yönteminin en fazla kullanıldığı yöntemler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri öğrencileri değerlendirirken daha çok uygulamalı ve sözlü sınavlara yer verdiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Beden eğitimi, Spor, Öğretim yöntemi, ölçme ve değerlendirme

RESEARCH FOR TEACHING METHODS AND MEASURING AND EVALUATION CRITERIA APPLIED IN PHYSICAL TRAINING AND SPORTS CLASSES IN PRIMARY EDUCATION SCHOOLS.

SUMMARY

The aim of this study is search for teaching methods and measuring and evaluation scales in primary education physical training and sports teaching program. 284 physical training and sports teachers working in provinces of Turkey's seven regions took place in our research. with the permission of the Ministry of Education, the survey was conducted to test subject and finding were construed by being analyzed in SPSS 10.0 program. At the end of the research, it was found out that command method, exercise method, working in pairs method and self evaluation method are the most common method. Physical education and sports teachers stated that they mostly apply to applied and oral exams while evaluating students.

Key Words: Physical training, Sports, Teaching Method, Measuring and Evaluation

GİRİŞ VE AMAÇ

Beden eğitimi kavramı, bazen spor eğitimiyle aynı, bazen de ayrı olarak kullanılmaktadır. Günümüzde spor, çoğu insan için yaşam felsefesinde yaşam kalitesini arttıran ve günlük sosyal aktiviteler içinde yer alan, alması gereken doğal bir olgu olarak değerlendirilmektedir (1).

Eğitim sürecinde ele alınan beden eğitimi ve spor kavramı okullardaki beden eğitimi ve sporun 2 temel amacını ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi tüm öğrencilerin hareket ihtiyacını karşılamak için beden eğitimi derslerinin yapılması, ikincisi ise öğrencilerden yetenek ve becerileri belirlenenlerin Türk Sporuna kazandırılmasıdır. Okullardaki beden eğitimi ve spor derslerinin öğrenme-öğretme etkinliği sırasında kullanılacak yöntem veya yöntemler okullardaki bu etkinliğin, etkinlik eğitim programlarının, eğitim sisteminin işlerliliğinin, niteliğini ve verimliliğini belirleyecek bir yapı oluşturur (2).

¹ 6.Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri Sempozyumunda (26-28 Haziran 2009 Burdur) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Atatürk Üniversitesi BESYO

Uygun öğretim yönteminin belirlenebilmesi için bazı faktörler dikkate alınmalıdır. Sınıf mevcudu, malzeme ve tesisler bu faktörler arasında değerlendirilse de bunlar genelde sınıf organizasyonu ile ilgili durumlarda dikkate alınır. Öğretim yöntemleri, aktivitenin özelliği, ulaşılmak istenen özel amaçlar veya hedefler, öğrencinin yaş ve yetenek seviyelerine göre belirlenir. İyi, bir beden eğitimi ve spor öğretim yöntemi, öğretim etkinliğinin özelliklerine uygun olan, öğrencilerin tümünün en üst düzeyde etkinliğe katılmasını ve hareket edebilmesini sağlayan bir yöntemdir (3).

Uygulanan öğretim yöntemi ile birlikte öğrencilerin başarısının ölçülerek değerlendirilmesi de önemli bir süreçtir. Beden eğitimi ve spor dersleri ders saatleri yönünden yeterli olmadığı için öğrencilerin ders dışı sportif çalışmalara özendirilmeleri ve bu yolla öğrencilerin hayatın her döneminde spor yapma alışkanlığının kazandırılması amaç olmalıdır. Bu nedenle derslerin dışındaki tüm spor faaliyetleri de değerlendirme kapsamına alınmalıdır.

Değerlendirmede, öğrencinin fizik kapasitesi göz önünde tutulmalı ve başarısı bir başka öğrenciyle mukayese edilmemelidir. Öğrencilerin değerlendirmelerini sürekli gözleme, izleme ve yönlendirme esas alınarak yapılmalıdır (4).

Öğrencilerin değerlendirilmesinde, her öğrencinin kendi yeteneklerine göre değerlendirilmesi, not verirken ilgi, çaba ve çalışmalar ön planda tutulması, değerlendirme esasları öğrencilere açıklanması, yalnızca becerinin ölçülerek değerlendirme yapılmaması, temel ilkeler olmalıdır (5).

Günümüzde beden eğitimi ve spor öğretim programlarının yeniden yapılandırılmasıyla derslerde öğretmenden çok öğrencinin aktif olması ön plana çıkarılmıştır. Yapılandırıcı yaklaşımla yeniden ele alınan beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında öğretim yöntemi olarak farklı yöntemlerin kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda öğretmen yetiştiren kurumlardaki özel öğretim yöntemleri derslerinde daha çok öğrenci merkezli olan öğretim yöntemlerinin (kendini değerlendirme yöntemi, kendinden buluş yöntemi, öğrencinin başlatması yöntemi, yönlendirilmiş buluş yöntemi, problem çözme yöntem, bireysel programlama yöntemi, öğrencinin etkinliği başlatması yöntemi ve kendi kendine öğrenme yöntemi vb.) öğrencilere kavratılması beden eğitimi ve spor bilimi açısından yararlı olacaktır.

Yapılan bilimsel çalışmalarda da öğrencilerin aktif olduğu yöntemlerin daha etkili olduğu belirtilmektedir. Demirhan'ın sporda beceri öğreniminde, öğrenci merkezli yöntemlerin erişimi ve kalıcılığa etkisini belirlemede anlamlı sonuçlar bulunmuştur (2).

Başöz ve Özdemir'in Yaratıcı Drama Yöntemi ile yapılan beden eğitimi ve spor derslerinde öğrencilerin tutum ve davranışlarında olumlu yönde gelişmeler olduğu, derslerde öğrencilerin daha fazla keyif aldıkları belirtilmektedir (2).

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'de il merkezlerindeki resmi ilköğretim kurumlarında görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin beden eğitimi ve spor derslerinde uyguladıkları beden eğitimi ve spor öğretim yöntemleri ve ölçme değerlendirme ölçütlerine ilişkin görüşleri incelenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmada; tarama modeli kapsamında araştırmacı tarafından beden eğitimi öğretmenlerine farklı, ancak benzer boyutları ölçen anket geliştirilmiştir. Hazırlanan bu anket formu için Atatürk Üniversitesi K.K. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünden iki öğretim üyesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünden ve aynı üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Bölümünden toplam iki öğretim üyesinden geribildirim alınmıştır. Bu aşamadan sonra düzeltilen anket

Erzurum’da bulunan 10 ilköğretim okulundaki 13 öğretmene pilot olarak uygulanmış ve anket ile ilgili anlaşılmayan veya değiştirilmesi gereken maddeler yeniden düzenlenerek ankete son hali verilmiştir

Ayrıca Geliştirilen anket Milli Eğitim Bakanlığı’ndan (EARGED) gerekli izin alınarak, 2007–2008 öğretim yılında yedi coğrafi bölgeden toplam 16 ildeki 284 beden eğitimi öğretmenine uygulanmıştır. Anketin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır ve anketin güvenilirliği (Cronbach Alpha) 0.85 olarak bulunmuştur. Anket aracılığıyla elde edilen veriler SPSS 10.0 aracılığıyla analiz edilmiş ve sonuçlar, oluşturulan tablolara paralel olarak yorumlanmıştır

BULGULAR

Tablo 1. Beden Eğitimi ve Spor Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Öğretmen Algıları

Değişkenler	Ne kadar sık kullanılıyor?		Ne derece etkilidir?		Ne kadar sık kullanılmalıdır?	
	X	Sıra	X	Sıra	X	Sıra
1.Kendini değerlendirme (kontrol) yöntemi	3,75	4	4,36	3	4,37	1
2.Komut yöntemi	4,20	1	4,50	1	4,34	2
3.Alıştırma yöntemi	3,99	2	4,39	2	4,34	3
4.İşbirliği (eşli çalışma) yöntemi	3,86	3	4,35	4	4,24	4
5.Katılım yöntemi	3,57	5	4,01	7	4,14	5
6.Gösteri (demonstrasyon) yöntemi	3,46	6	4,15	5	4,08	6
7.Kişisel program-öğrencinin tasarımı yöntemi	3,29	7	4,14	6	4,06	7
8.Problem çözme yöntemi	3,17	9	3,87	9	3,82	8
9.Yönlendirilmiş (kendinden) buluş yöntemi	3,07	10	3,97	8	3,79	9
10.Öğrencinin başlatması yöntemi	3,19	8	3,66	11	3,74	10
11.Kendine öğretme yöntemi	2,99	11	3,83	10	3,72	11

X= (5) Her zaman (4) Genellikle (3) Bazen (2) Nadiren (1) Hiç

Tablo 1. incelendiğinde, öğretmenler beden eğitimi ve spor dersinin uygulanmasında “komut yöntem”ini her zaman (X=4,20), kullandıklarını bunun her zaman (X=4,50) etkili olduğunu ve her zaman (X=4,34) da kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. “Aalıştırma yöntem”ini öğretmenler genellikle (X=3,99) kullandıklarını, her zaman (X=4,39) etkili olduğunu ve her zaman (X=4,32) da kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. “İşbirliği (eşli çalışma) yöntem”ini öğretmenler genellikle (X=3,86) uyguladıklarını, her zaman (X=4,35) etkili olduğunu ve her zaman (X=4,24) da uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri, “kendini değerlendirme (kontrol) Yöntemi”ni genellikle (X= 3,75) uyguladıklarını, her zaman (X=4,36) etkili olduğunu ve her zaman (X=4,37) da kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler öğretim yöntemlerinden “katılım yöntem”ini genellikle (X=3,57) kullandıklarını, genellikle (X=4,01) etkili olduğunu ve genellikle de (X=4,14) da kullanılması gerektiğini; “gösteri (demonstrasyon) yöntem”inin genellikle (X=3,46) uyguladıklarını, genellikle (X=4,15) etkili olduğunu ve genellikle de (X=4,08) kullanılması gerektiğini; “kişisel program-öğrencinin tasarımı

Yöntemi”nin bazen ($X=3,29$) uygulandığını, genellikle ($X=4,14$) etkili olduğunu ve genellikle de ($X=4,06$) uygulanması gerektiği görüşüne sahiptirler.

Bazı öğretmenler ise “yönlendirilmiş (kendinden) buluş Yöntemi”nin en az uygulanan ($x=3,07$), en az etkili olan ($X=3,97$) ve en az uygulanması gereken ($X=3,79$) yöntem olduğunu, “kendine öğretme Yöntemi”nin de en az uygulanan ($X=2,99$), en az etkili olan ($X=3,83$) ve en az uygulanması gereken ($X=3,72$) yöntem olarak ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak öğretim yöntemlerinin uygulanması ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalardan elde edilen bulgular ve araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin çok az (2–4) öğretim yöntemi uyguladıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Başvurdukları Ölçme Değerlendirme Etkinliklerine İlişkin Görüşleri

Değişkenler	Ne kadar kullanılmaktadır?		Ne kadar sık başvurulmalıdır?	
	X	Sıra	X	Sıra
1.Uygulamalı sınavlar (hareketler, temel teknikler vs.)	4,59	1	4,56	1
2.Sözlü sınavlar	3,52	2	3,55	2
3.Testler (çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme)	2,89	3	3,24	3
4.Kısa cevaplı yazılı sınavlar	2,88	4	3,02	4
5.Uzun cevaplı yazılı sınavlar (klasik, açık uçlu sorular)	2,30	5	2,31	5

X= (5) Her zaman (4) Genellikle (3) Bazen (2) Nadiren (1) Hiç

Tablo 2. incelendiğinde, öğretmenler beden eğitimi ve spor derslerinde ölçme ve değerlendirme yöntemi olarak motor hareketler ve temel sportif teknikler gibi “uygulamalı sınavlara” her zaman ($X=4,59$) yer verdiklerini ve her zaman yer verilmesi gerektiğini ($X=4,56$); sözlü sınavları genellikle ($X=3,52$) uyguladıklarını ve aynı düzeyde (genellikle, $X=3,55$) uygulanması gerektiğini; öğrenci bilgi düzeyini belirlemede testlerin (çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme) bazen ($X=2,89$) kullanıldığını, ancak daha çok (genellikle, $X=3,24$) kullanılması gerektiğini; kısa cevaplı yazılı sınavlara bazen ($X=2,88$) başvurulduğunu ve aynı sıklıkla başvurulması gereken ($X=3,02$) bir sınav türü olduğunu; uzun cevaplı yazılı sınavların (klasik, açık uçlu sorular) nadiren ($X=2,30$) uygulandığını ve benzer sıklıkta uygulanması gerektiğini ($X=2,31$) belirtmişlerdir.

Öğretmenler uygulanan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının önemli olduğunu belirtmelerine rağmen, gerçekleşme düzeyinin daha düşük olduğunu düşünmektedirler.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Beden eğitimi ve spor öğretmenleri derslerinde genellikle 3 ya da 4 farklı yöntemi (komut, alıştırma, eşli çalışma ve kendini değerlendirme) uyguladıklarını ve bu yöntemlerle yapılan derslerin öğrencilere daha yararlı olduğunu da belirtmişlerdir. Derste uygulanan yöntemlerin sınırlı sayıda kalmasının nedenleri arasında, yukarıda da belirtildiği gibi, sınıflardaki öğrenci sayılarının fazla olması ve yeterli ders materyallerinin olmaması gibi etkenler görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardandır.

Ülkemizde Tosun tarafından yapılan bir araştırmada, ilköğretim okulları II. Kademedeki uygulanan gösteri yöntemi ile alıştırmaya yöntemlerinin karşılaştırılmasında, ilköğretim 6 – 8. sınıflardaki uygulanan öğretim yöntemlerinden gösteri yönteminin daha verimli olduğu tespit edilmiştir (6). Bu bulgu araştırmada alıştırmaya yönteminin gösteri yönteminden (demonstrasyon) daha çok kullanıldığı, daha etkili olduğu ve daha çok kullanılması gerektiği bulgusuyla çelişmektedir.

Yukarıdaki bulgulara paralel olarak literatürde de değişik araştırmalara rastlanmaktadır. Güllü, Güçlü ve Kafkas'ın araştırmalarında, öğretmenlerin beden eğitimi ve spor derslerinde uygulama sınavlarına, performans ödevlerine ve proje ödevlerine önem verdikleri belirlenmiş olup (7), bu durum araştırmamızdaki performans dayalı uygulamalı sınavların daha çok yapıldığı bulgusuyla da örtüşmektedir.

Ayrıca Balyan'ın yaptığı araştırmada, beden eğitimi öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu beden eğitimi dersinde uygulamanın en önemli ölçme ve değerlendirme şekli olduğu ve yazılı değerlendirmelerin kullanılmasına sıcak bakmadıkları saptanmıştır (8).

Sonuç olarak, beden eğitimi ve spor derslerinde öğrencilerin başarıları belirlenirken, öğrencilerin derslerdeki aktif katılımları ve becerileri, sportif tekniklerle ilgili uygulamaları sınavları, sözlü sınavları ve bazen de kısa cevaplı sınavları göz önünde tutulmaktadır.

Şenışık, Öztürk, Koparan beden eğitimi derslerinde kullanılan öğretim yöntemlerinden komut yöntemi ve alıştırmaya yönteminin grup içi fark değerleri yüksek bulunmuştur (9).

Kulina ve Cothran'ın beden eğitimi öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemi ile ilgili araştırmalarında 212 ilköğretim okulu beden eğitimi öğretmenin görüşlerini almış ve öğretmenlerin derslerinde uyguladıkları öğretim yöntemlerinin çok az çeşitlilik gösterdiğini belirlemiştir. Yapılan araştırmada da genel olarak 2–4 yöntemin uygulandığı saptanmıştır. Öğretmenlerin beden eğitimi öğretim yöntemlerinden en çok komut, alıştırmaya, eşli çalışma ve kendini kontrol yöntemlerini uyguladıkları belirlenmiştir. Bu bulgular araştırmamızda öğretmenlerin en çok kullandıklarını belirttikleri “komut”, “alıştırmaya” ve “eşli çalışma-işbirliği” yöntemlerinin sıklığı ile paralellik göstermektedir (10).

Günümüzde toplumların gelişim düzeyiyle bağlantılı olarak bireylerin ihtiyaçları da farklılaşmaktadır. Öğretim programlarında bireylerin çok yönlü gelişimi ön plandadır. Yeniden yapılandırılan öğretim programlarında öğrencinin yaparak, yaşayarak ve uygulayarak öğrenmesi amaçlanmaktadır. Bu beden eğitimi ve spor dersleri için de çok önemlidir.

Öğrencilerin öğrenme sürecine en fazla duyu organının katılması, öğrenmenin kalıcılığını ve etkisini o oranda artıracaktır. Beden eğitimi ve spor derslerinin öğretim programında öğrencilerin derslere aktif olarak katılması, uygulamaları kendileri tasarlayarak bulması, kendilerini kontrol edebilecek ölçme ve değerlendirme testlerinin kullanılması öğrencinin verimini artıracaktır.

Bu hedef öğrencilerin okulöncesi dönemden başlayıp, kariyerini tamamlayıp toplumsal hayatını devam ettirdiği döneme kadar geçerli olmalıdır. Beden eğitimi ve spor derslerinde çocukların her döneminde bireysel ilgi ve becerileri ortaya çıkarabilecek yöntemler vardır. Öğretmenlerin görevi bu özellikleri ortaya çıkarabilecek öğretim yöntemlerini iyi kavramak ve uygulamak olmalıdır. İyi uygulanan yöntem, adil ölçme ve değerlendirme kriterleri, eğitimde fırsat eşitliği, öğrencilerin beden eğitimi ve spor derslerine karşı ilgi ve alakalarının daha fazla olmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Öztürk, F. Kuter, M., Antrenör ve sporcu el kitabı, Bağırhan yayınevi, 2. Baskı, Spor Kitapevi, s. 36, Ankara, 1999.
2. Şenışık, Y. Öztürk, F. Koparan, Ş., "İlköğretim okullarında uygulanan beden eğitimi ve spor derslerinde kullanılan farklı öğretim yöntemlerinin sosyal Yetkinlik Beklentisi Üzerine Etkisi", 5. Ulusal beden eğitimi ve spor öğretmenleri sempozyumu, 2-3 Kasım 2007, Adana.
3. Tamer, K. Pulur, A., Beden Eğitimi ve Sporda Öğretim Yöntemleri, Kozan ofset Mat. San. Tic. Ltd. Ş. Ankara, 2001.
4. Harmandar, İ. H. Özdilek, Ç. Göral, M., Özel öğretim yöntemleri, Alp Ofset, Kütahya, 2000.
5. 5. Çöndü, A., Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999.
6. Tosun V., "İlköğretim Okulları II. Kademe Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersinde Kullanılan Gösteri Yöntemi İle Alıştırma Yönteminin Karşılaştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla, 2003
7. Güllü M. Güçlü, M. Kafkas, E., "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin 4.5. Ve 6. Sınıf Beden Eğitimi Dersi Yeni Öğretim Programı Uygulamalarının İncelenmesi", Uluslararası Akdeniz Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 2007
8. Balyan, M., "Beden Eğitimi Derslerinde Başarı Notu Değerlendirmesi Üzerine Bir Yaklaşım,, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2003.
9. Şenışık, Y. Öztürk F. Koparan Ş., "İlköğretim Okullarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Derslerinde Kullanılan Farklı Öğretim Yöntemlerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi üzerine Etkisi", 5. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, Adana, 2007.
10. Kulinna, P. H., McCaughtry, N., Martin, J. J., Cothran, D. J., & Anderson, S., "Peer learning communities: Outcomes for curriculum change"., Research Quarterly for Exercise and Sport, 76 s.1, A18, 2005.

